MAJ 1999

Aktstycket

Medlemsblad från ArkivCentrum Örebro län

Svetsningskurs i Örebro den 28 augusti–2 september 1933. Foto av Sam Lindskog, Örebro. Ur Örebro stads fabriks- och hantverksförenings arkiv.

Örebro läns företagsarkivs verksamhetsberättelse för år 1998

Örebro läns företagsarkiv är en ideell organisation som är verksam på ArkivCentrum Örebro län. Företag, organisationer och offentliga institutioner är medlemmar. Arkivet dokumenterar näringslivets och företagens historia i Örebro län. Detta sker framför allt genom inventering, insamling och förvaring av företagens handlingar. Arkivet hjälper också företagen i dokumenthanteringsfrågor. Arkivet har ett brett arbetsfält som också omfattar forskning och publiceringsverksamhet. Arkivet bildades som länsförening 1985. Det var dessförinnan en kommunal stiftelse i Örebro sedan 1977.

Utvecklingen har varit positiv under flera år och i oktober 1998 kunde arkivet tillsammans med sin partner Folkrörelsernas arkiv i Örebro län inviga den nya länskulturinstitutionen ArkivCentrum Örebro län. På denna institution utgör de bägge arkivföreningarna tillsammans en kraftkälla för utbildning, folkbildning och forskning på det lokalhistoriska området. Inför ett nytt sekel och årtusende gör vi det möjligt för vår tids människor att föra en dialog med historien, hjälper dem att hitta sin egen plats i gränssnittet mellan då, nu och framtiden.

Arkivets styrelse

Styrelsen har under året haft följande sammansättning

Arbetsutskott

Ordförande	Sölve Persson, enskild ledamot
Vice ordförande	Thorsten Axelson, enskild ledamot
Sekreterare	Göran Henrikson, arkivchef, adjungerad
Ledamot	Sten-Ove Pettersson, Hasselfors Garden AB

Övriga

Bo Eckegård	Örebro stads fabriks- och hantverksförening
Mia Haglund	Örebro kommun
Ulf Hugmark	SAF-distriktet
Gudrun Karlsson	Handelskammaren för Mälardalen
Anita Kutzner	Örebro läns landsting
Monica Nordin	Kommunförbundet Örebro län
Mikael Waller	Gullspångs Kraft AB

Suppleanter

Nils Bengtsson	SAF-distriktet
Gunilla Granstedt	Örebro stads fabriks- och hantverksförening
Bengt Harbe	Örebro läns landsting
Egon Harfeldt	Föreningssparbanken
Lennart Hedberg	Högskolan i Örebro
Hans-Göran Högkvist	Kommunförbundet Örebro län
Sivert Gustafsson	Bofors AB
Sten Sundberg	Verkstadsföreningen
Conny Tiderman	Örebro kommun
Sven-Göran Wennerholm	Assi Domän Frövi

Yvonne Bergman har varit föreningens kassör.

Revisorer
Ordinarie

Gösta Ekelin	Örebro kommun
Thomas Esbjörnsson	Örebro läns landsting

Suppleanter

Gun-Inger Ericsson	Örebro läns landsting
Elisabeth Ohlsson	Örebro kommun

www.arkivcentrum.t.se

Styrelsen avger härmed verksamhetsberättelse för föreningens fjortonde verksamhetsår. Styrelsen har haft fyra sammanträden. Årsmötet ägde rum på värdshuset Trilobiten i Hällabrottet och värdar var Kumla kommun och Örebro läns landsting. Temat för mötet var *Kvarntorp förr och nu.* Kommundirektör *Thage Arvidsson* föreläste om kvarntorpsområdet och den verksamhet som ägt rum där och redogjorde för kommunens planer för utvecklingen i området. Därefter besöktes Dokumenthusets och Landstingets arkivmagasin i de gamla yxhultsgruvorna.

Medlemmar 1998

Arla Färskvaror, Örebromejeriet
Assi Domän, Frövi
AB Carlsson & Åqvist
Berifors Production AB
Dyno Nobel Sweden AB, Nora
Föreningssparbanken, Örebro
Gullspångs Kraft AB
Haldex Garphyttan AB
Handelsbanken,Örebro
Handelskammaren Mälardalen
Hasselfors Bruks AB
Hasselfors Garden AB
Högskolan i Örebro
Johnson Metall AB
Kommunförbundet Örebro län
Landshypotek, Örebro län
Laxå Bruks AB
Munksjö AB
Nordbanken, Örebro
PLM, Limmared
Skyllbergs Bruks AB
Svenska Arbetsgivareföreningen, Örebro regionkontor
Verkstadsindustriernas samarbetsgrupp i Örebroregionen
Zinkgruvan Mining AB, Zinkgruvan
Örebro läns ingenjörsklubb
Örebro stads fabriks- och hantverksförening

Föreningen har också 9 personliga medlemmar.

Personal

Folkrörelsearkivets chef, *Göran Henrikson*, har varit ansvarig för arkivets verksamhet. *Carl Magnus Lindgren* har varit anställd heltid under 1998 och *Magnus Johansson* halvtid.

Yvonne Bergman har, förutom att hon är kassör, arbetat med visningar och föredrag för arkivets räkning. Detta gäller också *Håkan Henriksson*, som också i februari arbetade med ett registreringsprojekt på Gullspångs Kraft AB. Han har också arbetat med ArkivCentrums gemensamma CD-romprojekt *Järn & Skor*.

Per Roth har arbetat på Alubasis fr o m den 1 oktober.

Den lokalmässiga samordningen i ArkivCentrum innebär att de bägge arkivföreningarnas personal gemensamt sköter flera arbetsuppgifter. Det gäller framför allt receptions-, informations- och forskarservice, men också sådant som leveransmottagning och accessionsföring.

Ekonomi

Arkivets verksamhet är möjlig att driva genom stöd till lokal- och driftskostnader från framför allt Örebro läns landsting, Örebro kommun, Riksarkivet och Länsarbetsnämnden.

Ett viktigt inslag i ekonomin utgör medlems- och hyllavgifter liksom de små men betydelsefulla intäkter som erhålles genom olika typer av uppdrag åt medlemmarna.

Kulturdepartementets s k Sesamprojekt har under tre år inneburit en viktig inkomst för arkivet som gjort det möjligt att under denna tid rekrytera och bibehålla personal för viktig förteckningsverksamhet. Medlen har förbrukats i och med 1998 års utgång.

Folkrörelsernas arkiv erhöll för 1998 200 000 kr för att kunna göra en gemensam satsning på information om och förankring av ArkivCentrum Örebro län. Dessa medel har alltså också använts till företagsarkivets fromma.

Etableringsåret för ArkivCentrum har varit ekonomiskt påfrestande. De större lokalerna har inneburit ökade lokalkostnader. Investeringar i inredning har behövt göras. Andra investeringar framför allt i informationsteknik har det inte funnits utrymme för. Genom en stram hushållning har ekonomin ändå hållits inom den planerade ramen. 1998 har resulterat i ett mindre överskott. För detaljer hänvisas till bokslutet s 5.

Leveranser och förteckningsarbeten

Under året har Företagsarkivet mottagit ett ovanligt stort antal arkiv, flera av dem av väsentligt historiskt värde. Hela 82 leveranser från 78 olika arkivbildare har mottagits under 1998.

Av dessa kan Svenska Handelsbanken, Örebro Stads Fabriks- & Hantverksförening och Garphytte Bruk nämnas. Hit hör också Arbogaåns Kraftverksförening u p a, Läderföreningen m fl branschorganisationer, Hagenfeldt-Affärerna, Örebro Ångslups AB och Sten Pantzar AB.

En större arkivleverans innehållande modernt gallringsbart material kom under året från Gullspångs Kraft. I slutet av året mottog arkivet en stor mängd ritningar från Berifors AB.

Leveranserna under 1998 omfattade totalt drygt 250 hyllmeter och har gjort en expansion av hyllutrymmet nödvändig inför framtiden.

Det ordnade beståndet har vuxit med 43 olika arkiv omfattande sammanlagt 2 485 volymer. 153 av dessa, Markebäcks gård, kommer att under 1999 återlämnas till ägaren i Markebäck.

Carl Magnus Lindgren har under året avslutat förteckningsarbetet med det omfångsrika och historiskt intressanta gruvbolagsarkivet Vieille Montagne (numera Zinkgruvan Mining AB). Arkivets äldsta handlingar är från bolagets etableringsår i Sverige, 1857. Materialet är ganska komplett, vilket gör det särskilt värdefullt för gruvhistorisk och ekonomisk forskning.

Under hösten har många mindre arkiv ordnats upp bl a Högbergs Juridiska Byrå, Adolfsbergs Brunn, läderhandlarfirman Carl G Widlund, handelsfirman AB Gunnar Sjöholm, Mårsäters gård och Åbyhammars gård, Landsbro Trävarubolag (sedermera Boro-Hus) samt AB Ad Dahls Borstbinderi för att nämna några. Arbetet har utförts av *Carl Magnus Lindgren*.

Inom Sesamprojektets ram har *Magnus Johansson* under året framför allt arbetat med innehållsrika Markebäcks gårds arkiv.

På nästa sida följer en sammanställning av alla arkiv som färdigställts för forskning under 1998.

Databaser

Arkivets olika databaser har integrerats tillsammans med Folkrörelsearkivets databaser och finns nu samlade i ArkivCentrums gemensamma databas. I denna ingår således Företagsarkivets beståndsregister som vid årsskiftet innefattade c:a 650 poster. Beståndsregistret uppdateras kontinuerligt i samband med leveranser och uppställning av nyförtecknade arkiv.

Arbetet med databasen *Företagsregistret* har fortsatts under hela året och den innehåller för närvarande något över 22 000 poster. Ändå återstår mycket att registrera av företagen i vårt län. Framför allt i länets städer, inte minst Örebro med många handlanden och hantverkare kommer innebära mycket arbete. Insamlingen av uppgifter om Örebro stads industrier är dock i stort sett klar. Registreringen under året har ägnats åt näringsbaserade verksamheter ute i länets kommuner som registrerats församling för församling.

Uppgifterna i basen, som alla är sökbara, omfattar namn, verksamhetsområde och verksamhetstid, ägare, ev förändringar i verksamhets- och ägoförhållanden, ev moderbolag samt ort, församling och kommun. I databasen ingår aktiebolag, handelsbolag, enskilda firmor och ekonomiska föreningar. Också andra verksamheter som t ex gruv-, jordbruks- och fiskeriverksamhet har medtagits även om de inte bedrivits i företagsform.

Ytterligare en databas är *Bergshanteringsregistret* som upptar gruvor, hyttor och hamrar och omfattar drygt 3 000 poster. En stor del av uppgifterna i denna databas har dock numera överförts till databasen Företagsregistret. Dessa tre databaser har byggts upp och underhålls kontinuerligt av *Carl Magnus Lindgren*.

Ordnade och förtecknade arkiv 1998

Arkivbildare	Årsomfattning	Antal volymer
1. Vieille Montagne	*1857–1979*	*2021*
2. Högbergs Juridiska Byrå	*1905–1925*	*21*
3. Mosjöns Nya Sjösänkningsbolag	*1851–1928*	*4*
4. Arboga-Köpings Järnvägs AB	*1865–1875*	*2*
5. Adolfsbergs Brunns AB	*1789–1981*	*16*
6. Örebro-Svartå Järnvägs AB	*1872–1897*	*2*
7. Byggmästare G A Engelbrektson	*1880–1898*	*1*
8. Firma Björkbom & Wibelius	*1833–1869*	*9*
9. Läderhandlare Carl G Widlund	*1880–1906*	*16*
10. AB Andersson & Karlsson	*u.å.*	*1*
11. AB Gunnar Sjöholm	*1936–1955*	*15*
12. Örebro Sparbank	*1863–1925*	*1*
13. Örebro Läns Brandstodsbolag	*1828–1897*	*1*
14. Örebro Privatbank	*1837–1918*	*2*
15. Laxå-Röfors Järnväg	*1886–1929*	*9*
16. Rosta herrgård	*1835*	*1*
17. Mårsäters gård	*1872–1957*	*49*
18. Åbyhammars gård	*1895–1961*	*13*
19. Fellingsbro Kontrollförening Nr 2	*1908–1937*	*1*
20. AB P O Jonssons Järnhandel	*1903–1951*	*1*
21. Kumla Handels AB	*1884–1900*	*1*
22. R Schoultz Klädeslager	*1918–1921*	*1*
23. Anna Anderssons Barngarderob	*1931*	*1*
24. A G Almqvist	*1873–1897*	*1*
25. C F Vester	*1900–1902*	*1*
26. Laggaretorps lanthandel	*1873–1940*	*3*
27. Firma Frans E. Holmberg	*1900–1901*	*1*
28. Firma Banda	*1929–1943*	*1*
29. Firma Johns	*1943*	*1*
30. Landsbro Trävarubolag	*1928–1941*	*69*
31. Råda egendom	*1901*	*4*
32. Stora Lassåna Bruk (komplettering)	*1816–1912*	*4*
33. Föreningen Laxå Bruks Tjänstemäns Intressekontor u p a	*1927–1939*	*5*
34. Hotell Oden	*1954–1967*	*1*
35. C A Jonssons Skofabrik AB	*1954*	*1*
36. K Janssons Skofabrik	*1901–1910*	*4*
37. O Ericsson	*1905–1907*	*1*
38. Wallins Lädervaror & Nåtlingsfabrik	*1961–1967*	*13*
39. Örebro Rederi AB	*1934–1966*	*1*
40. Stora Hotellets Herr- & Damfrisering	*1951–1968*	*7*
41. AB Ad Dahls Borstbinderi	*1922–1982*	*25*
42. Markebäcks gård	*1565–1957*	*141*
43. Dohnafors gård	*1840–1877*	*12*

Järn & Skor och hemsida

IT-projektet *Järn & Skor* som på en CD-romskiva presenterar två tyngdpunktsområden i länets historia, gruvhanteringen med fokus på Dalkarlsberg och skoindustrin med Oscaria i centrum har fortsatt under året i samarbete med Folkrörelsernas arkiv. *Bo Fransson* och *Håkan Henriksson* har varit engagerade i detta projekt. Under invigningen av ArkivCentrum den 3 oktober kunde ett bildspel från detta projekt presenteras för besökarna. Det visades också under Arkivens Dag den 7 november. CD-skivan kommer att presenteras på länets bokmässa våren 1999. Projektet har delfinansierats av Stiftelsen framtidens kultur.

1997 klev arkivet ut i IT-rymden. Under 1998 har de samver-

Resultaträkning för Örebro läns företagsarkiv den 1 januari–31 december 1998

	1997-12-31	1998-12-31
Intäkter		
Landstingsbidrag	200 000,00	200 000,00
Kommunala bidrag	110 000,00	112 200,00
Statsbidrag	100 000,00	110 000,00
Lönebidrag AMS	172 407,00	183 848,00
Medlemsavgifter	12 750,00	16 175,00
Förvaringsavgifter	62 940,00	75 675,00
Uppdragsintäkter	100 297,00	55 930,00
Övriga bidrag	75 000,00	–
Övriga intäkter	–	16 163,00
Ränteintäkter	6 247,65	5 207,83
Summa	*839 641,65*	*775 198,83*
Kostnader		
Personalkostnader	310 821,00	313 639,50
Lokalkostnader	272 765,00	362 520,00
Kontorsmateriel	6 702,50	5 335,00
Arkiveringsmateriel	-708,00	9 400,00
Administrativa kostnader	12 222,00	30 692,50
Resor/transporter	9 385,24	5 164,68
Telefon/porton	9 349,00	10 887,50
Böcker/tidskrifter	3 324,00	1 793,20
Representation/PR	7 304,00	12 290,00
Kurser/konferenser	10 261,00	3 250,00
Övriga personalkostnader	3 409,00	2 158,00
Flyttkostnader	7 198,00	–
Inventarier/avskrivningar	122 368,00	12 053,00
Övriga kostnader	2 315,50	1 337,50
Årets resultat	62 925,41	4 677,95
Summa	*839 641,65*	*775 198,83*

kande arkiven skaffat en gemensam hemsida och en gemensam e-postadress för ArkivCentrum. För att uppnå detta mål bildades föreningen *arkivcentrum.t.se*, vilken samtidigt är ArkivCentrums domänadress.

Bo Fransson är ArkivCentrums webmaster. Han har utformat hemsidan och fyller den kontinuerligt med aktuell information. På hemsidan publiceras till exempel Aktstycket, kursinbjudningar med mera.

Hemsidan har länkningar till bland annat Näringslivets arkivråd, Folkrörelsernas arkivförbund, och Lokalhistoriska sällskapet i Örebro län. Till ArkivCentrum finns länkar från det nationella Kulturnät Sverige och Universitetets länskulturnät.

NBJ

Under 1998 har NBJ-arkivet fortsatt att fylla sin roll som informationscentrum kring museijärnvägen i Nora. *Gun Eriksson* har skött det dagliga arbetet och haft öppet alla arbetsdagar kl 13–16. Arkivet är också öppet kvällstid första torsdagen i varje månad. *Conny Tiderman* ansvarar för arbetsledning och finns också på plats minst en gång per månad.

Under året har ett 20-tal mindre leveranser influtit till arkivet. C:a 400 personer har besökt arkivet. 10 organiserade gruppbesök har ägt rum. Det huvudsakliga forskningsintresset gäller teknikhistoria, rullande materiel, bananläggningar och husbyggnader.

Agrarhistoria

Arkivets agrarhistoriska ambitioner har fått ligga på is under 1998. Medel finns för en inventering av jordbrukskooperationens företags arkiv och ett slutförande av en påbörjad herrgårdsarkivinventering. Iordningsställande av och invigning av ArkivCentrums lokaler samt arbetsuppgifterna i övrigt har helt tagit arkivets knappa personalresurser i anspråk.

Telaris/Telereit

Företagsarkivet har under första halvåret hjälpt Telaris AB med att ta emot arkivleveranser från företagets olika kontor i landet. Dessa leveranser accessionsfördes och förtecknades efterhand. Arkivets personal stod också till förfogande vid förfrågningar och framtagningar av handlingar ur Telaris arkiv. Under sommaren ombildades bolaget och delades upp på flera nya företagsbildningar och under hösten har det arkivmate-

Balansräkning för Örebro läns företagsarkiv den 1 januari–31 december 1998

	1997-12-31	1998-12-31
Tillgångar		
Kassa	500,00	500,00
Organisationskonto	140 743,37	165 075,32
Inventarier	–	48 210,50
Diverse fordringar	246 026,00	163 786,50
Summa	*387 269,37*	*377 572,32*
Skulder		
Fakturaskulder	11 685,50	58 668,50
Reserverade sociala avgifter	12 646,00	8 592,00
Skatter anställda	11 546,00	10 232,00
Reservering Bergslagsprojektet	82 039,00	45 644,00
Reservering Gårdsprojektet	127 154,00	127 154,00
Reservering Sesamprojektet	69 595,00	–
Reservering Företagsinventering	–	50 000,00
Summa	*545 750,03*	*300 290,50*
Eget kapital		
Balanserat resultat	9 678,46	72 603,87
Årets resultat	62 925,41	4 677,95
Summa	*72 603,87*	*77 281,82*
Summa skulder och eget kapital	*387 269,37*	*377 572,32*

rial, som Företagsarkivets service var knuten till, flyttats från Örebro. Arkivets verksamhet på detta avsnitt liksom den inkomst som var knuten till den har därmed upphört.

Magnus Johansson ansvarade tillsammans med *Håkan Henriksson* för denna verksamhet.

Besökare, forsknings- och bildningsverksamhet

533 forskarbesök noterades under 1998 i ArkivCentrums forskarsal. Besöksliggaren förs gemensamt för folkrörelse- och företagsarkiven. ArkivCentrum har under året också mottagit en stor mängd gruppbesök. Drygt 70 grupper med ett sammanlagt besökarantal på 1 406 personer har besökt arkivet. Under invigningen den 3 oktober och Arkivens Dag den 7 november besöktes den nya institutionen av 300 personer. Det sammanlagda antalet besök under 1998 var 2 179 vilket självfallet innebär en mycket betydande ökning i förhållande till 1997, då de bägge arkiven tillsammans kunde notera 911 besök, varav Företagsarkivet 202.

Arkivens omfattande källmaterial används kontinuerligt av olika forskare, både fritidsforskare, studenter och akademiska forskare. 1 331 volymer har tagits fram till forskarna – 486 från Företagsarkivet och 845 från Folkrörelsearkivet – och 69 volymer har lånats ut utanför institutionen – 5 från Företagsarkivets och 64 från Folkrörelsearkivet. Företagsarkivet har tidigare inte fört någon statistik på framtagna volymer varför det inte finns något jämförelsetal för 1997.

I följande uppsatser och skrifter har material från arkivet kommit till användning:

Edrenius, Martin & Gothnier, Rikard, *Godsekonomi i Närke under 1800-talet. Strukturomvandling på gott eller ont. Högskolan i Örebro.* B-uppsats i ekonomisk historia. Ht 1998.

Fredne, Angelica, *En undersökning av arbetsmiljö och arbetsskador vid skofabrikerna i Örebro.* Västerplansskolan i Örebro. Lokalhistoriskt PM.

Funke, Emma & Olsson, Janet, *Stribergs gruva.* Västerplansskolan i Örebro. Grupparbete i Lokalhistoria.

Johansson, Anna & Ogenklev, Stina, *"Från vaggan till graven". Om patriarkalism vid Svartå bruk.* Högskolan i Örebro. B-uppsats i historia. Vt 1998.

Johansson, Ulrika, *Emigrationen från Segersjö i Lännäs socken och Dalkarlsberg i Vikers socken till Amerika.* Högskolan i Örebro. B-uppsats i historia Vt 1998.

Lindgren, Carl Magnus, *"Sveriges enda döva brukspatron?"* Artikel i Sveriges Dövhistoriska Sällskaps medlemstidning Nr 8. Årg 4. 1998.

Persson, Clas, *Ringshyttebolaget och dess intressenter.* Högskolan i Örebro. C-uppsats. Ht 1998.

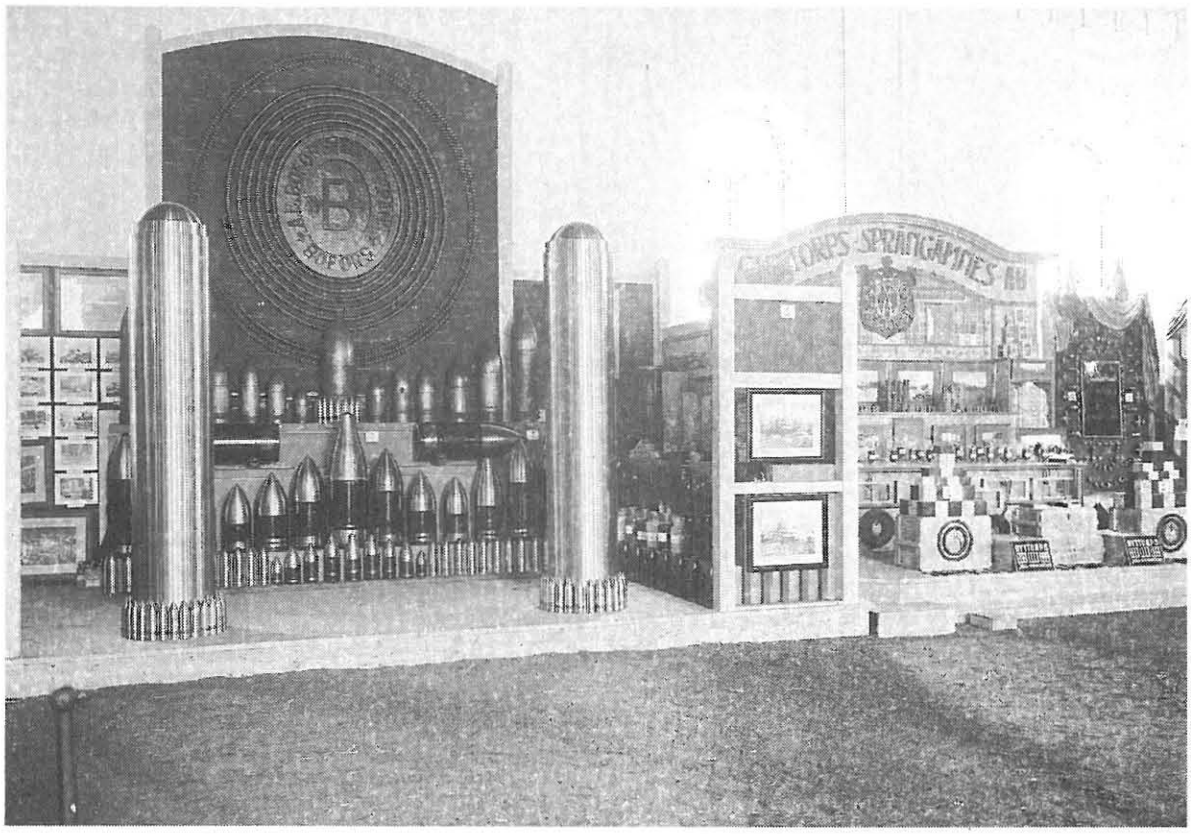

AB Bofors-Gullspångs utställningsmonter på industri- och slöjdutställningen i Örebro 1911. Ur Örebro stads industri- och hantverksförenings arkiv.

Ung, Christine, *Den gula fackföreningen i Örebro län under perioden 1899–1911.* Högskolan i Örebro. B-uppsats. Vt 1998.

Zetterman, Maj, *Vårt 1900-tal. Minnen från Hjälmarsberg, Ekeby Almby, Sundby och Hjälmaraden.* Örebro 1998.

Ett stort antal studiebesök har gjorts på arkivet. Högskolans elever har som tidigare haft lektioner på arkivet, då ArkivCentrum presenterats och material och uppslag till uppsatsämnen diskuterats. Också under 1998 har Komvux elever i Örebro varit flitiga besökare. Hallsbergs kommuns tekniska förvaltning och kommunkansliets personal i Karlskoga samt Landstingets kultur- och turistnämnd respektive Örebro kommuns bildningsnämnds kulturutskott var några av de många grupper som besökte den nya institutionen under året.

Den 25 september besöktes arkivet av landsarkivarie Rolf Hagstedt och personalen på Landsarkivet i Uppsala. Andra arkivbesök har gjorts från Kronobergsarkivet för folkrörelser och lokalhistoria i Växjö, Dalarnas folkrörelsearkiv och C-kursen i arkivkunskap från Mitthögskolan i Härnösand. Madli Kurdves Minnesfonds stipendiat Elin Kadai från Estland Metereologiska Institut besökte ArkivCentrum tillsammans med två svenska kolleger från SMHI:s arkiv i Norrköping den 1 oktober.

Yvonne Bergman, Göran Henrikson och *Håkan Henriksson* har tagit emot de många grupper som velat besöka den nya institutionen. De visningar och presentationer som genomförs för olika grupper är ett mycket viktigt medel att förankra arkivet och möda läggs ner på att göra presentationerna trevliga och informativa.

Den 11 och 18 februari höll *Yvonne Bergman* en kurs i ärenderegistrering för personalen vid tekniska förvaltningen i Hallsbergs kommun.

Den 15 februari föreläste *Håkan Henriksson* på biblioteket i Karlskoga *Om kvinnor i gruvarbete.*

Yvonne Bergman höll i mars två föredrag för Almby församling om *Bruksförvaltare Muhr.*

Den 3 april medverkade *Göran Henrikson* och *Carl Magnus Lindgren* i ett seminarium i Stockholm arrangerat av Näringslivsarkivens förening och Riksarkivet. Seminariets ämne var *Bara bruksarkiv?* och behandlade insamlings- och urvalsfrågor när det gäller företagens arkiv.

Göran Henrikson presenterade ArkivCentrum den 22 april för Västmanlands läns arkivförening i Västerås.

Håkan Henriksson föreläste den 25 juni på Grängshyttans Sommarcafé *Om kvinnor i gruvarbete.*

Under hösten ansvarade *Göran Henrikson* och *Håkan Henriksson* för utgivandet av den tionde årgången av årsboken *Bergslagsarkiv*. Årsboken, som innehåller kulturhistoriska uppsatser från Bergslagen, utkom i december. I boken presenterade Göran Henrikson ArkivCentrum Örebro län. Vidare publicerades ett dokument från Laxå Bruks arkiv – verkmästare *Olof Wilhelm Frisks* levnadsminnen från 1927: *"Framåt, framåt var vår lösen"*.

Lokalhistorisk kurs

Lokalhistoriska sällskapet i Örebro län initierade under våren i samarbete med ArkivCentrum en kurs i lokalhistoria som löper hösten 1998–våren 1999. Kursen vände sig framför allt till Lokalhistoriska Sällskapets medlemmar men lockade också andra deltagare. Kursen behandlar Örebro läns historia från stenåldern och framåt och hämtar många av lärarkrafterna från högskolan/universitetet. Kursen har drygt 30 elever. Kursledare är *Yvonne Bergman* och *Sören Klingnéus* vilka också medverkar som lärare. På denna kurs föreläste *Håkan Henriksson* om handskriftsläsning den 17 november och den 15 december om bergshanteringens betydelse för Örebro län. Kursen avhålls i ArkivCentrums nya undervisningssal, som här väl fyller sin uppgift.

Kursen har slagit mycket väl ut och kommer att upprepas under läsåret 1999–2000.

Organisation, representation och övrig verksamhet

Örebro läns företagsarkiv är medlem i Näringslivets arkivråd, NLA, Näringslivsarkivens förening, NAF, och Föreningen Bergslagsarkiv.

Göran Henrikson var under 1998 vice ordförande i NLA och NAF och styrelseledamot i Bergslagsarkiv och ansvarig ledmot i redaktionsrådet. I NLA har Henrikson för organisationens del ansvarat för ett bokprojekt som drivs gemensamt med Folkrörelsernas arkivförbund. Henrikson ingår i Riksarkivets referensgrupp för näringslivsarkivfrågor.

Yvonne Bergman är revisor i Bergslagsarkiv.

Under slutet av 1998 avtalades med NLA om att organisationens kansli med början i januari 1999 skulle skötas av Örebro läns företagsarkiv och flytta till ArkivCentrum Örebro län. *Håkan Henriksson* ska ansvara för NLA:s löpande arbetsuppgifter.

Yvonne Bergman representerar företags- och folkrörelsearkiven i Intressegruppen för Kulturhistoriska Akademin för Örebro län, Utvecklingsrådets strategigrupp – Kultur samt Samrådsorganet för bibliotek och arkiv i Örebro.

Den 18 mars deltog *Håkan Henriksson* i ett seminarium i Karlstad om Bruksandan i Bergslagen. Seminariet var arrangerat av Högskolan i Karlstad och Ekomuseum Bergslagen.

Carl Magnus Lindgren deltog den 14 maj tillsammans med *Bo Fransson* i ett möte på Arkivet för Ljud och Bild i Stockholm om *"Arkivering av moderna medier"* arrangerat av NLA.

Hela personalen på ArkivCentrum deltog den 29 maj i Bergslagsarkivs årsmöte i Munkfors, Värmland. I samband med årsmötet gjordes ett studiebesök i den industrihistoriska miljön på Gamla Bruket i Munkfors.

Göran Henrikson, Magnus Johansson och *Carl Magnus Lindgren* deltog den 15 september i en *Sparbankshistorisk Dag* på Örebro Slott anordnad av Högskolan i Örebro och Föreningssparbanken.

Revisionsberättelse

Undertecknade har granskat Örebro läns företagsarkivs räkenskaper och förvaltning för år 1998. Vi har tagit del av föreningens räkenskaper, protokoll och övriga handlingar som lämnar upplysningar om föreningens ekonomi och förvaltning samt vidtagit de granskningsåtgärder som ansetts erforderliga.

Då det vid revisionen ej framkommit någon anledning till anmärkning tillstyrker vi

att balansräkningen fastställes

att styrelsen beviljas ansvarsfrihet för 1998 års förvaltning.

Örebro den 15 april 1999

För Örebro läns landsting — För Örebro kommun

Thomas Esbjörnsson — *Gösta Ekelin*

Thomas Esbjörnsson — Gösta Ekelin

Bo Fransson deltog den 23 september i Stockholm i ett seminarium om ISO-9000 arrangerat av NLA.

Magnus Johansson och *Carl Magnus Lindgren* deltog i ett seminarium i Stockholm den 25 november. Ämnet för seminariet var bankhistoriskt under titeln "*Från bondebankir till Sparbank*" och mötet var ordnat av Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien.

Den 13 november deltog *Håkan Henriksson* i ett NLA-seminarium om den nya personuppgiftslagen, PUL.

Nya lokaler

Årets verksamhet har i stor utsträckning präglats av Folkrörelsearkivets inflyttning i och iordningsställandet av de nya gemensamma lokalerna. Inflyttningen ägde rum kring årsskiftet 1997–1998. I januari kunde de gemensamma ytorna i ArkivCentrum tas i anspråk av de bägge arkiven.

Med undantag av de två separata arkivmagasinen i ArkivCentrum är övriga ytor för besökare och personal gemensamma för Folkrörelsernas arkiv och Örebro läns företagsarkiv. Här har de bägge arkiven fått ljusa, rymliga och funktionella ytor: en entré med expedition, större forskarsal, en utbildningssal och ett lunchrum för besökare hör till nyheterna. I forskarsal och arbetsrum har den befintliga inredningen från de gamla lokalerna återanvänts medan övriga ytor har möblerats med ny utrustning. Detta skedde efterhand under året och till invigningen den 3 oktober var allt färdigt. Resultatet har blivit gott. Örebro läns landsting och Örebro kommun har välvilligt ställt vacker konst till förfogande som ger de nya lokalerna en estetiskt tilltalande inramning.

Invigning, samarbete med Folkrörelsernas arkiv

Den högtidliga invigningen av ArkivCentrum ägde rum lördagen den 3 oktober. Landshövding *Gerd Engman* höll invigningstalet och genom att binda ihop två blågula band, ett för varje arkiv, fullbordade hon invigningsceremonin. Inbjudna gäster och medlemmar fyllde lokalerna. Många vänliga och uppskattande tal hölls och presenter och blomsteruppvaktningar var legio. Uppskattat var också professor *Ann-Sofie Ohlanders* invigningsföreläsning: *Att upprätthålla tiden – om minne och identitet*. På eftermiddagen var det Öppet Hus med tipspromenad och bildspel för allmänheten. När dagen var slut hade c:a 250 personer gästat ArkivCentrum. Till invigningen hade ett informationsblad tryckts upp och en annonskampanj i lokalpressen beledsagade etablerandet av den nya institutionen.

Samarbetet med Folkrörelsernas arkiv i Örebro län har fungerat alldeles utmärkt. Som planerat har stora samordningsvinster gjorts i de nya lokalerna. Telefonväxel, fax, IT-kommunikation är gemensam och besökar- och forskarservice är helt integrerad för de två arkiven. Logotypen för ArkivCentrum har tagits fram gemensamt och informations- och marknadsföringsinsatser görs tillsammans. Detta täta och sammanvävda sätt att arbeta underlättas i de nya lokalerna och det förhållande, att personalen också arbetar gränsöverskridande gör ArkivCentrum slagkraftigt.

Arkivens Dag samt regionalt samarbete

Under 1997 initierade Örebro stadsarkiv ett samarbete mellan arkiven i Örebro län. En ledningsgrupp och en referensgrupp tillsattes. Under 1997 undersöktes förutsättningarna för samverkan för att höja kompetens och stärka yrkesidentiteten bland de arkivverksamma i länet. Tre tyngdpunktsområden togs fram: utbildning, gemensam upphandling av materiel samt medverkan i projektet Arkivens Dag. *Göran Henrikson* har medverkat i ledningsgruppen under året och *Yvonne Bergman* har suttit i referensgruppen.

Yvonne Bergman har medverkat i den utbildningsgrupp som arbetat under 1998. Två utbildningar för länets arkivarier har genomförts på ArkivCentrum – den 14 april hölls en kurs i sekretessfrågor med stadsjuristen i Karlskoga kommun, *Joakim Eriksson* och den 9 september hölls en kurs i marknadsföring av arkiv av arkivarie *Maria Larsson* från Skånes arkivförbund.

Göran Henrikson samordnade arbetet i länet för *Arkivens Dag*. Den 7 november 1998 hade, för första gången någonsin, arkiven i landet Öppet Hus på en och samma gång. Det var arkivsektorns första gemensamma nationella manifestation.

I Örebro län hade elva arkiv Öppet Hus. Arkiven besöktes av 800 personer. ArkivCentrum besöktes av c:a 80 personer under den 7 november. En gemensam annonsering inför Arkivens Dag genomfördes och på alla arkiv kunde besökarna gå på en tipspromenad där första pris var två biljetter till revyn Hjalmars Såpa i Örebro. Den största satsningen för arkiven i Örebro blev en utställning på Örebro läns museum. *Ett sekel tillbaka. Staden i arkiven* hette utställningen som invigdes den 7 november och stod

uppe i en månad. Örebro Stadsarkiv, Örebro läns landstings arkiv, Byggnadsnämndens arkiv i Örebro och ArkivCentrum hade gemensamt producerat utställningen som besöktes av 1 800 personer. *Yvonne Bergman*, som låg bakom utställningsidén, deltog från arkivets sida i planering och genomförande av utställningen. Till sin hjälp hade hon *Håkan Henriksson*. Henriksson hade bl a framställt en digital stadspromenad i Örebro 1898, vilken blev ett mycket uppskattat inslag i utställningen.

Fyra föreläsningar hölls på museet i anslutning till utställningen: den 11 november *Anna Prestjan – Om kultursjukdomar i Örebro under 1800-talet,* den 18 november *Birger Wennberg – Hur Örebro blev en industristad*, den 25 november *Jan Garnert – Staden och elektriciteten* och den 2 december *Elsa Lunander – Kvinnor i 1800-talets Örebro.*

Satsningen på Arkivens Dag blev lyckad. Den visade vilken värdefull kulturell resurs arkiven är och den gav goda samarbetserfarenheter. Arkivens Dag kommer att upprepas den 13 november 1999.

Avslutning

1998 har varit ett osedvanligt intensivt och spännande år för arkivet med invigningen av ArkivCentrum den 3 oktober som en kulmen. Inflyttningen i de nya och med Folkrörelsernas arkiv gemensamma lokalerna var målet för en länge närd dröm.

Ökad kapacitet för både material och besökare är bara ett av resultaten av samlokaliseringen. Synergieffekterna av samarbetet med Folkrörelsernas arkiv är de förväntade och kraftsamlingen som ägt rum i de nya lokalerna har en stor framtidpotential. Det är en händelse, som ser ut som en tanke, att denna förstärkning av vården av det förflutna äger rum på tröskeln till ett nytt århundrade.

Att inflyttning och iordningställande av lokalerna har krävt stora insatser av personalen är självklart. Att verksamheten har kunnat bedrivas i full och starkt utökad omfattning under förändrade betingelser är ett gott bevis på personalens kompetens, engagemang och arbetsförmåga. Styrelsen tackar personalen för en helhjärtad insats.

Personalinsatsen har under året motsvarat drygt två årsarbeten fördelade på 6 personer. Arkivet har i detta sammanhang haft stor glädje och nytta av samlokaliseringen med Folkrörelsernas arkiv. Arkivet är för sin basverksamhet starkt beroende av offentliga medel. Sesampengarna har gjort det möjligt att under 1998 avlöna en person halvtid. Dessa medel är nu slut och kommer under 1999 leda till en personalmässig anpassning till den nya ekonomiska situationen.

Den smala och varierande ekonomiska basen utgör ett stort problem för arkivet, då denna föränderlighet gör det svårt att behålla och kompetent personal. Arkivet är starkt beroende av projektmedel och arbetsmarknadsstöd. En utökning av den egna ekonomiska basen är önskvärd.

Även om 1998 inte varit ett problemfritt år, så har utvecklingen i stort varit mycket positiv. Den gemensamma framtidssatsning som gjorts på den nya länskulturinstitutionen ArkivCentrum Örebro län har burit frukt i form av en starkt ökad tillströmning av material och besökare. Ett bättre genomslag i media och hos beslutsfattare kan också noteras. En fortsatt informationsspridning och förankring är emellertid nödvändig, inte minst i näringslivet. Det är också nödvändigt att ytterligare öka kontakterna med det nya Örebro universitet, så att ArkivCentrum till fullo kan uppfylla sin roll som en länk till dess forskningsmiljöer.

Intresset för historia, inte minst lokalhistoria ökar ständigt. En av arkivets främsta uppgifter är att tillhandahålla medlen och redskapen för att göra kunskapsinhämtning och bearbetning av vår länshistoria, och då särskilt företagens och näringslivets, möjlig. En ökad satsning på att nå ut till användare och potentiella användare bör vara en prioriterad arbetsuppgift för framtiden.

För tillgängliggörande och popularisering är det nödvändigt att utnyttja den moderna informationsteknikens alla möjligheter. Fortsatta insatser på IT-området är därför nödvändiga.

De gemensamma framgångar som uppnåtts hade inte varit möjliga utan ett insiktsfullt och generöst stöd från flera olika håll. Länsstyrelsen och Örebro läns landsting ska här särskilt framhållas, men också för det kontinuerliga och värdefulla stöd som erhålls av Örebro kommun och Riksarkivet vill styrelsen framföra ett varmt tack. Självfallet tackas också Folkrörelsernas arkiv, dess styrelse och personal för ett synnerligen gott och fruktbärande samarbete på det nya ArkivCentrum Örebro län.

Örebro i april 1999
Styrelsen

Några hantverkare från 1800-talets Örebro. Från vänster: gelbgjutaremästare Henrik Halldin, skräddaremästare P. F. Broberg, snickaremästare C. G. Lundberg med familj och svarvaremästare J. E. Ekström. Ur Örebro stads fabriks- och hantverksförenings arkiv.

Örebro Stads Fabriks- och Hantverksförening

I december 1998 fick ArkivCentrum motta ett på många sätt intressant och värdefullt arkivmaterial från Örebro stads fabriks- och hantverksförening. Denna förening bildades redan 1847 och är sannolikt en av länets äldsta ännu existerande föreningar.

I samband med skråväsendets upphävande 1846/47 påbjöds det att i skråns ställe skulle fabriks- och hantverksföreningar bildas i Sveriges städer. Dessa skulle till skillnad från skråna samla samtliga hantverkare oavsett yrke. De nybildade föreningarna fick också överta en del av de olika hantverksskråns uppgifter. Detta gällde bland annat utfärdandet av gesäll- och mästarbrev. I och med att näringsfrihetsförordningen antogs den 18 juni 1864 upphörde hantverksföreningarnas myndighetsutövning och de övergick till att bli frivilliga föreningar. Man fortsatte dock med att utfärda mästar- och gesällbrev.

Örebro stads fabriks- och hantverksförenings mycket värdefulla arkiv är nu alltså tillgängligt för forskning och förhoppningsvis kommer vi så småningom se intressanta uppsatser skrivna i ämnet. Givetvis finns i arkivet de vanliga arkivserierna av protokoll och räkenskaper. Där kan man bland annat se vilka som fått eller inte fått gesäll- och mästarbrev.

Arkivet innehåller också en rad andra dokument av stort intresse. Bland annat finner man en mängd handlingar från de olika utställningar som man arrangerat åren 1899, 1928 och 1947. Här hittar man också en myckenhet fotografier på stadens hantverkare från 1860-talet och framåt. Det speciella med dessa fotografier är att så gott som samtliga personer är identifierade.

Bland övriga handlingar kan nämnas kopparslagare Svanberg och hans patenterade brandspruta, gesällhandlingar, handlingar från hantverksföreningens gubb- och änkehem, en mängd intressanta urklipp om stadens fabriker och hantverkare genom tiderna samt den kände gelbgjutaren Henrik Halldins egenhändigt nedtecknade minnen.

B-Föreningsbrev

Avsändare:
ArkivCentrum Örebro län
Nikolaigatan 3
702 10 ÖREBRO

SVERIGE
PORTO BETALT

Nu är den klar! CD-romskivan Järn & Skor

Nu är den klar. Multimediapresentationen om länets järnhantering och skotillverkning. CD-skivan Järn & Skor premiärvisades på Bokmässan i Örebro i slutet av mars och kommer att demonstreras på en industrihistorisk mässa, Energia 1999, i Västerås i september.

Gruvbrytningen har gamla anor i Örebro län. Här har också den svenska skoindustrin haft sin tyngdpunkt. Med Järn & Skor lär du känna viktiga delar av vår historia på ett interaktivt sätt. Här finns massor av information i form av över 1 500 bilder, dokument, kartor, ljud och rörliga bilder om vår intressanta industrihistoria. Följ med på en resa till det förflutna!

Skivan har tillkommit genom ett samarbete mellan Folkrörelsernas arkiv i Örebro län, Örebro läns företagsarkiv, Örebro läns museum och Skoindustrimuseet i Kumla.

Beställ Järn & Skor direkt från ArkivCentrum, Nikolaigatan 3, 702 10 ÖREBRO, tfn 019-611 29 00, fax 019-611 81 20 eller e-post arkivcentrum@arkivcentrum.t.se. Pris: 250 kr.

Slå vakt om Ditt företags kultur!

Att slå vakt om det egna företagets historia, identitet och självförståelse är viktigt. Det talar om för kunder och medarbetare att företaget har traditioner, att det arbetar långsiktigt och har en egen kultur.

Att en rationell arkivhantering också är kostnadseffektiv bör placera arkivfrågorna högt på dagordningen i varje seriöst företag. Självfallet förvaltar företagen också ett värdefullt material för forskningen om länets historia.

Bli medlem i Örebro läns företagsarkiv så får Ditt företag hjälp med arkivfrågorna. Kontakta oss på ArkivCentrum.

ArkivCentrum Örebro Län

Folkrörelsernas Arkiv i Örebro Län och Örebro Läns Företagsarkiv i samarbete

Nikolaigatan 3 • 702 10 ÖREBRO
Tfn 019-611 29 00 (även texttfn)
Fax 019-611 81 20
E-post:
arkivcentrum@arkivcentrum.t.se
Internet: www.arkivcentrum.t.se

Öppet måndag, onsdag–fredag kl 08.30–17.00 och tisdagar kl 08.30–20.00

Stadstryck AB Örebro